

Prosjekt Vandring i kirkehistorien

Innledning

Valdres Natur- og Kulturpark har i mange år arbeidet for å styrke besøkstjenesten ved middelalderkirkene. I 2007 ble det etablert et eget stavkirkeforum bestående av kirkevergene, prosten i Valdres, Valdresmusea, Visit Valdres og Valdres Guideforening og Valdres Natur- og Kulturpark. Det er gjort en rekke tiltak, og dette er et type arbeid vi alltid kan bli bedre på.

Vi ønsker nå gjennom prosjektet *Vandring i kirkehistorien* og bruke Pilegrimsvegen fra Hedalen til Filefjell til å formidle den religiøse historien i Valdres. Dette er et stort prosjekt som involverer mange, og derfor «en lang vei å gå», bokstavelig talt. Vi har derfor valgt å starte med et mindre pilotprosjekt knytte til en eller to kirker, der vi legger til rette for formidlingen av kirkehistorien rettet mot familier, barn og unge. Vi vil bruke erfaringer herfra i det videre arbeidet med økt tilrettelegging, informasjon og opplevelser langs hele strekningen Hedalen – Filefjell rettet mot ulike målgrupper. Dette innebærer også involvering av kirkene, næringsliv, aktører og bidragsyttere langs vandreruta.

Bakgrunn og historikk

Valdres har siden middelalderen vært i en unik situasjon i forhold antall kirker. I middelalderen var det hele 22 kirker her, i motsetning til våre naboer Hallingdal som hadde 8, og Gudbrandsdalen som samlet hadde 11. På den måten kan vi si at Valdres har en unik kirkehistorie.

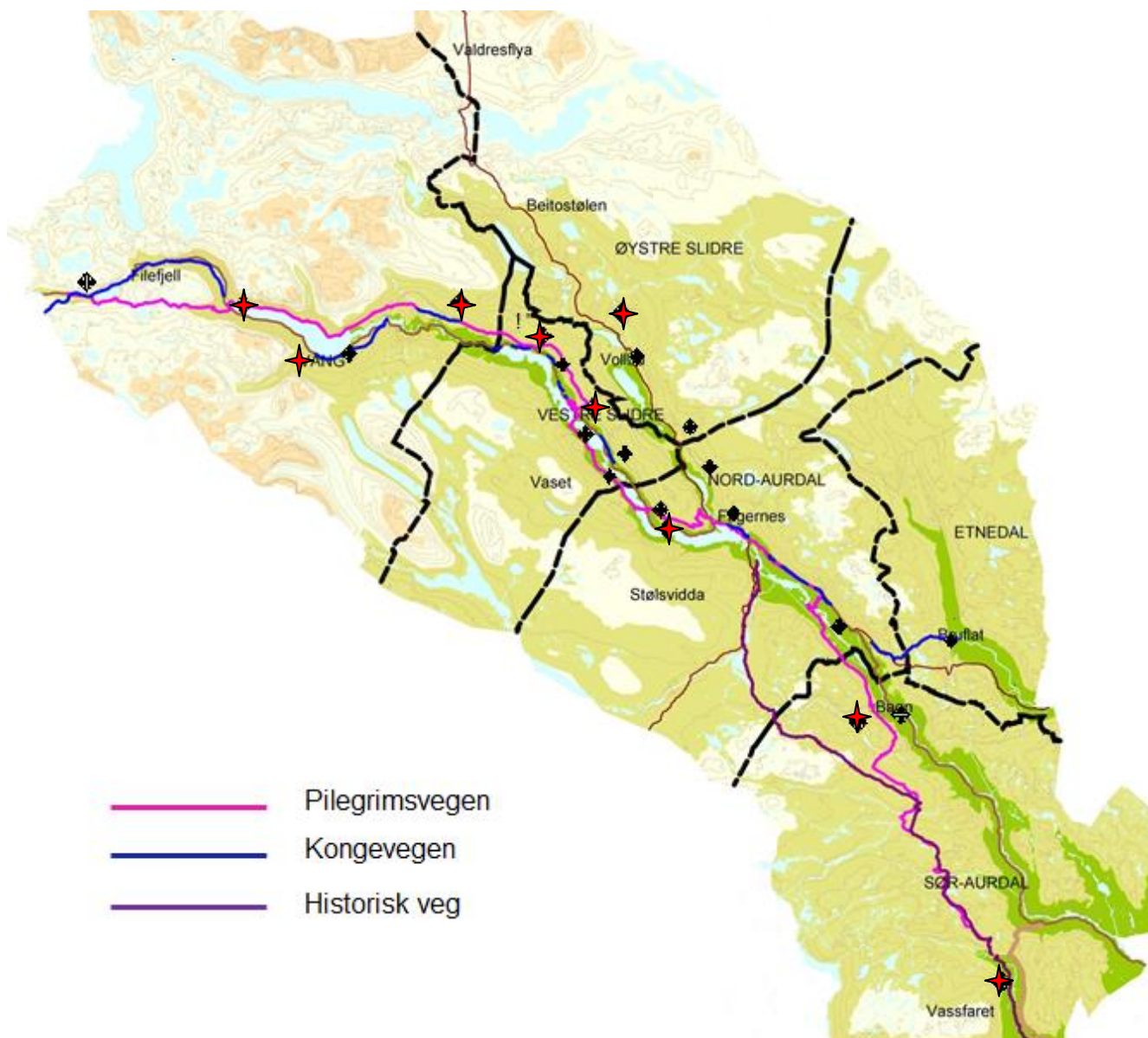
Også i dag er Valdres i en særstilling med hele seks stavkirker, to steinkirker, en kirkeruin fra middelalderen og 27 kirker og kapell fra perioden 1735-2006.

Gjennom Valdres fra Hedalen til Filefjell gikk det en Pilegrimsveg i middelalderen. St. Thomaskirken var pilegrimskirke og ble innviet i [Thomas Becket](#), erkebiskopen av [Canterbury](#) fra 1162. Den ble revet i 1808, og ny kirke ble satt opp ved tufta i 1971. I 2004 ble Pilegrimsvegen gjennom Valdres re-etablert. En gang i året arrangeres en felles vandring med guide på strekningen. Gjennom Pilegrimsvandringen fra Hedalen til St. Thomaskirken er det også et økende behov for å bli enda bedre kjent med historien, også for folk som går på egenhånd. Les mer om Pilegrimsvegen i Valdres [her](#).

Cantebury trekker linja fra Valdres vestover, og fra Filefjell er den Bergenske Kongevegen skiltet videre helt ned til Lærdalsøyri. Les mer om den på www.visitkongevegen.no.

Eksisterende (røde)- og kjente, fjernede (grå) middelalderkirker:

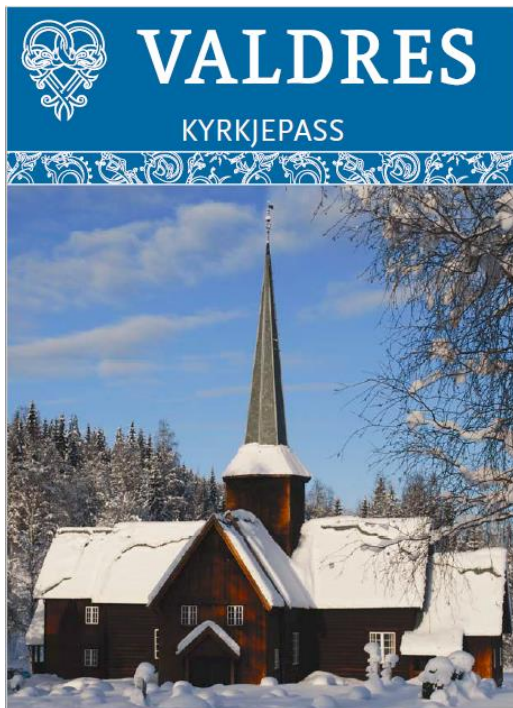

Figur 1. Eksisterende (røde) og fjernede (grå) middelalderkirker i Valdres sett i sammenheng med Pilegrimsvegen, Kongevegen og annen historisk veg.

Kirkene er naturlig nok i hovedsak brukt som menighetskirker. Samtidig har mange av kirkene et potensiale for både omvisning, konserter og formidling av kirkehistorie. I dag er det organisert omvisning i seks av middelalderkirkene og i Bruflat kirke i Etnedal.

Vi ønsker at folk skal bruke, og bli bedre kjent med alle kirkene våre. Som et tiltak samlet vi alle kirkene i et eget kirkepass gjennom et samarbeidsprosjekt med Valdres Natur- og Kulturpark, kirkene og Valdres prosti. I passet finner du informasjon samt plass til stempel ved hver kirke.

Figur 2. Kirkepasset har kart og en side med tekst og bilde for hver kirke i Valdres

Beskrivelse av hele prosjektet *Vandring i kirkehistorien*

Prosjektet Vandring i kirkehistorien følger den nye Pilegrimsvegen gjennom Valdres. Vi vil ha den religiøse historien som en rød tråd hele vegen. Det er et mål at flest mulig kirker er åpne, selv om dette selvsagt er opp til hver kirke. Med Pilegrimsvegen som basis har vi en intensjon om å utarbeide mer informasjon knyttet til kirkene og historien som ligger langs vandreruta.

Vi mener kirkehistorien i Valdres er spesielt viktig nettopp fordi vi har og har hatt usedvanlig mange kirker. Dermed har vi også et visst ansvar for å formidle dette. Ikke minst er det viktig å tenke gode formidlingsmåter i forhold til vår religions- og kirkehistorie nå som Norge er en sekulær stat. Dette handler ikke om forkynning, men formidling av 1000 års historie med vekt på den religiøse delen som er en viktig del vår kulturelle identitet.

Det skal være mulig å få gode opplevelser både om man går hele, velger etapper eller vil være «bilegrim», og eventuelt gå en rundtur ved en kirke. Informasjonen skal primært være knyttet til den religiøse historien, men også til andre attraksjoner undervegs. Informasjonen kan være i form av tavler, mobilapplikasjoner i [Outtt](#), Internett (valdres.no og med guiding. Dette er stort prosjekt, derfor vil vi i første omgang starte med en «pilot».

Hovedmål for hele prosjektet: Økt aktivitet og kunnskap om den religiøse historien i om Valdres

Delmål for hele prosjektet:

- Økt kompetanse og kunnskap om den religiøse og annen historie i Valdres siste 1000 år
- Gi lavterskel tilbud med gode opplevelser for familier, barn og unge
- Bedre tilretteleggingen ved kirkene
- Ta vare på kirkelandskapet
- Økt fysisk aktivitet

Kunnskap og kompetanse

For å gi god informasjon kreves tilgang på kunnskap. Et godt samarbeid med kirkene er derfor avgjørende. Valdres har et godt utgangspunkt og faglig basis i boka «Pilegrim i Valdres» av Jahn Børe Jahnsen. På sikt hadde det vært spennende om vi kunne utvikle utfyllende kunnskap i samarbeid med flere fagmiljø, og eventuelt arrangere tema- og fagsamlinger. I 2017 arrangerte Valdres/Valdresmusea i samarbeid med Riksantikvaren et seminar om middelalderkirker. I 2018 ønsker vi følge opp med et seminar om kirkeklokker. Med årlige arrangement kan vi bidra både til å styrke egen kompetanse og øke interesse og fokus på kirkene og historien som knytter seg til disse. Valdresmusea vil også være en naturlig del av dette arbeidet og det er ønskelig å styrke fagmiljøet der og bruke deres kunnskapsbidrag. Vi har derfor også en langsiktig intensjon å styrke Valdresmusea som kunnskapsnavn for kirkehistorien i Valdres.

Målgrupper

Vi ser for oss at vandreruta har ulike målgrupper, slik erfaringen også viser fra Pilegrimsleden Oslo-Trondheim. Vi har de som:

- går hele strekket for kontemplasjon og enkel livsstil
- går deler /etapper i ovale helger e.l. og gjerne vil ha litt mer komfort
- velger lavterskel rundturer og aktiviteter og som gjerne kjøper opplevelser, gjerne barnefamilier
- er kunnskapshungrige, kvalitetsbevisste konsumenter
- bor i nærmiljø, skoler, barn unge som bruker det som nærsti og i undervisning

Pilegrimsvegen som reiselivsprodukt

Valdresmusea har mange besøk og kan sammen med Visit Valdres også være viktige for å markedsføre vandre- og opplevelsestilbudene. Det er også aktuelt å kontakte eksisterende og potensielle bedrifter som kan bidra med tilbud langs ruta.

For å gi arbeidet et ekstra løft er Valdres er i dialog med Oppland Fylkeskommune. For at en vandrerute skal fungere for alle de viktigste målgruppene må logistikk og fasiliteter langs ruta fungere. Det vil også bli utlyst midler gjennom Verdiskapingsprogrammet og Riksantikvaren, og vi håper vi kan dra nytte av noe av dette for å gi prosjektet det løftet det trenger. Vandreturisme

er sterkt voksende i hele Europa, og med en felles innsats kan vi få på plass god på infrastruktur, logistikk, fasiliteter og gode opplevelser langs hele ruta.

Valdres Natur- og Kulturpark er et organ som skal arbeide for lokalsamfunnsutvikling. Vi vil bidra til utviklingstiltak som bygger på lokalt engasjement og forsterke allerede igangsatte tiltak. I tillegg til å forsterke fysisk og digital tilrettelegging, vil vi se på muligheter for økt involvering av bedrifter og eventuelt etablering av bedriftsnettverk.

Beskrivelse av Pilotprosjekt (1 og 2) for barn og unge

Pilotprosjektet skal være et lavterskel vandretilbud i nærmiljø, med informasjon tilrettelagt spesielt for barn og unge. Vi vil prøve å lokalisere kirker som egner seg spesielt for tilrettelegging for kortere runder og rik kulturhistorie i nærmiljøet. Tilretteleggingen kan både være i felt, web og som apper. Vi har et aktivt geocach-miljø i Valdres og vil koble disse på etter hvert.

Uansett hvilken form dette vil ta, vil det være behov for tilretting av opplevelser og utarbeiding av informasjon. Ved å legge til rette et avgrenset område, vil vi kunne teste ut samarbeidsformer, brukerbehov og metode som er overførbart til et større prosjekt.

Aktuell pilot 1: Aktuell kirke/område er Lomen stavkirke, der det allerede er et engasjert miljø og kirken er inne i kommunens temaplan for kulturminner. Vi forsøke å teste ut to piloter fordi forholdene ved hver kirke er ulike.

Figur 3: Til venstre: Lomen stavkirke ligger langs Pilegrimsvegen og lett synlig fra E 16. Fra kirken går flere korte og lengre ruter. Til Høyre: Her ved rydningsrøys ved Rengestad. Fra befarings på rundtur ved Lomen stavkirke

Aktuell pilot 2 bør har andre forutsetninger enn pilot 1. Det kan være kirker langs Pilegrimsvegen som har mulighet for rundturer og opplevelser i kulturmiljøet, for eksempel Reinli eller Hedalen.

Figur 4. Hedalen stavkirke ligger i sørenden av Pilegrimsvegen gjennom Valdres. Foto Ole J: Liodden

Det kan også være aktuelt med kirker utenfor Pilegrimsvegen, men med en gangbar kobling via andre vandreveger som Kongevegen eller Prestevegen. Aktuelle kan være Bruflat eller Volbu. Ved Bruflat er det allerede en kultursti. Dette er en kirke fra 1700-tallet som også har omvisningstjeneste. Bruflat er også koblet til Pilegrimsvegen med Kongevegen over Tonsåsen.

Figur 5. Bruflat kirke

Volbu kirke er fra 1800-tallet og er som er koblet til Slidredomen og Lomen gjennom Prestevegen og «Kappelanvegen». Ved Volbu er det også et stavkirkemuseum for Volbu stavkirke som ble revet i 1831.